

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การจัดการทรัพยากรร่วมตามระบบสิทธิทรัพย์สินส่วนรวม : กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วยหินดำ หมู่ 6 ต. วังยาว อ. ด่านช้าง จ. สุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อประมวลกระบวนการจัดการทรัพยากรร่วมตามระบบสิทธิทรัพย์สินส่วนรวม และวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรร่วม โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล จากคนในชุมชนบ้านห้วยหินดำ เจ้าหน้าที่องค์กรรัฐ เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการจัดการทรัพยากรร่วมตามระบบสิทธิทรัพย์สินส่วนรวมของชุมชนบ้านห้วยหินดำมีพลวัต คือ แต่เดิมชาวบ้านจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง โดยให้ฐานคิดจากวัฒนธรรมของชุมชน หลังจากนั้นรัฐได้เริ่มเข้าจัดการทรัพยากรด้วยการอนุญาตให้สัมปทานไม้และสัมปทานป่าเศรษฐกิจ จนกระทั่งประกาศเขตอุทยานแห่งชาติพุเตยบริเวณที่ทำกินของชาวบ้านในปี พ.ศ. 2541 ชาวบ้านจึงรวมกลุ่มตั้งองค์กรในการดูแลทรัพยากรภายใต้รูปแบบป่าชุมชน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือต่อรองให้รัฐยอมรับสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น โดยมีศูนย์ฝึกอบรมศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และโครงการพัฒนาระบบนิเวศเกษตรและอนุรักษ์พันธุ์พืช ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง

นอกจากนี้ชุมชนยังแสวงหาพันธมิตรเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองกับอุทยานให้ยอมรับสิทธิชุมชน ได้แก่ นักวิชาการ ป่าไม้จังหวัดสุพรรณบุรี สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 3 ทั้งนี้ชุมชนและพันธมิตรได้ใช้เวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นเครื่องมือในการผลักดัน ส่งผลให้เกิดข้อตกลงในการผ่อนผันให้ชุมชนสามารถใช้พื้นที่ทำกินเดิมได้ ทั้งนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนข้อตกลงหลายครั้ง แต่ไม่เคยประสบความสำเร็จในดำเนินการตามข้อตกลง เนื่องจากอุทยานเพิกเฉยต่อข้อตกลงที่ร่วมกันกำหนด

แต่หลังจากการเปลี่ยนหัวหน้าอุทยานฯ พุเตย ชุมชนและอุทยานได้พยายามจัดการทรัพยากรร่วมกัน โดยการทำประชาคมเพื่อกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ จึงถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการนำไปสู่การจัดการร่วม แต่ยังไม่สามารถยืนยันได้ว่าจะพัฒนาไปสู่จัดการร่วมที่สมบูรณ์ได้หรือไม่ เนื่องจากแนวทางการจัดการขึ้นอยู่กับลักษณะการทำงานของผู้บริหารแต่ละคน

ปัจจัยหลักที่เอื้อต่อการจัดการทรัพยากรตามระบบสิทธิทรัพย์สินส่วนรวม ได้แก่ ชุมชนบ้านห้วยหินดำมีวัฒนธรรมชุมชนที่ดี และองค์กรป่าชุมชนมีความเข้มแข็ง อีกทั้งยังมีองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นพี่เลี้ยงที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้พัฒนาความรู้ และทักษะในการจัดการป่าชุมชน รวมทั้ง

การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นจากเจ้าหน้าที่อุทยาน ทั้งนี้ ปัจจัยหลักที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการทรัพยากรร่วม ได้แก่ ยังไม่มีกฎหมายได้รับรองสิทธิชุมชนในการจัดการพื้นที่ดั้งเดิมของตน

ดังนั้นรัฐควรยอมรับศักยภาพและสิทธิของชุมชน โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร รวมทั้งควรพิจารณาบทวนข้อจำกัดที่เกิดจากกฎหมายต่าง ๆ ที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นต้องถูกรัฐลิดรอนสิทธิ และนำไปแก้ไขปรับปรุงเพื่อทำให้เกิดการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสม